

Az „utánzó olvasás” is több, mint a szöveg pusztá szemmel követése. A tanító (később valamelyik tanuló) először néhány mondatot elolvas, s a többiek mindig úgy kötelesek olvasni, ahogyan előbb a „szólista” olvasott. (Vagy szótagolva, vagy lassan, vagy halkán stb.)

A készenléti fokot minden olyan gyakorlati forma növeli, mely alkalmat ad valamennyi tanuló bekapcsolódására az olvasásba. Így pl. bizonyos, előre meghatározott szövegelemeket karban olvas az osztály, a többit csak egy tanuló; „ragályos olvasás”-kor mindazok bekapcsolódnak a hangos olvasásba, akiket a tanító megérint, és fordítva: elhallgatnak, akiket érintessel „meggyógyít” stb.

A sok lehetőség közül néhány példát említettünk az előbb. Mindegyik végeredményben arra szolgál, hogy megtörje a lélektelen, céltalan követő olvasás monotóniáját, illetve tevékenységre készítse a hangosan nem olvasó tanulókat is. Ezekhez hasonló megoldásokkal elérhetjük, hogy a követő olvasás képzési értékei megjavuljanak.

A követő olvasás ma még túlzott mértékben szerepel az olvasási órákon, ami a hangos egyéni olvasási mód uralkodó szerepéből következik. Minél inkább növekszik az órákon a néma olvasás, az önálló szöveg munkák stb. aránya, annál inkább visszaszorul a követő olvasás az öt megillető (a mostaninál szerényebb) helyre. Addig is, míg az optimális arányok ki nem alakulnak, érdemes a szükségből erényt csinálni, azaz arra törekedni, hogy a hangos egyéni olvasás közben az egész osztály minél intenzívebb, változatosabb, sokoldalúbb tevékenységet végezzen.

Fábián Zoltán

Jászberény, Tanítóképző Intézet

A BETŰELEMekkel VÉGEZHETŐ MANIPULÁCIÓK ÍRÁSORÁN

Betűtanításunk alapja a betűelemek ismerete. Fontos, hogy tanulóink egészséges egészek lássák az egyes betűket, de írás előtt fedezzék fel részeit is. Így írásuk tudatosabbá, gördülékenyebbé válik. A betűk megismerése közben végzett gondolkodási műveletek is az elemek ismeretében történnek. Szükségesnek látszik tehát a betűk elemekre bontása. Szóban ezt a betűk tanításakor és később is meg lehet oldani, de ez kevés. A tanulóknak látni is kellene közben az elemekre bontást, hiszen minél több érzékszervvel érzékelik, annál biztosabb a megfigyelésük. Ha írásban ténylegesen szétbontjuk a betűket, külön-külön egymás mellé írjuk az elemeket, akkor látják ugyan a tanulók ezeket, de így minden elem egy egységes, „befejezett” egész képzetét kelti. Kísérhet így az a gondolat, hogy a tanulók majd a betű vázolására, írására közben is csak egymás mellé illeszt-

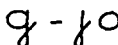
getik e „befejezett” elemeket, tehát írásuk nem lesz folyamatos.

Az előbbieket készítették arra, hogy keressem azt az eljárást, mely lehetővé teszi az elemek mozgását és mozgását anélkül, hogy ez káros lenne a betű egységére. Az egyes betűelemeket még év elején, amikor az előkészítő szakaszban ezekkel ismerkedtek, elkészítettem lágy huzalból (ritkábban fonalból vagy papírból). Kiemeltem a táblai rajzokból ezeket az elemeket (pl. a csésze rajzából az alsó ívelésű vonalelemet). Így minden egyszerű és összetett betűelemet elkészítettem, melyeket a tanulók kezükbe vehettek, forgathattak és utána lerajzolták. Ismerősük lett ez a sokféle huzalból készült alkotóelem. Mivel mindegyik különálló volt, az év folyamán bármikor elővehettem, felhasználhattam őket.

Kelemen László írja „Az egész-rész viszony megértésének és az erre épülő analízisnek sokféle szintje van. A legegyszerűbb analízis: valószínűségi tárgyak szétszedése.” (104. l.)* Ez a reális analízis és szintézis első lépcsője a megismerési folyamatnak. Megelőzi és elősegíti a gondolati analízist és szintézist.

Hogyan végezhető el mindez az elkészített elemek segítségével?

A betűk írott alakjának megtanításakor kialakítom a betűt a nyomtatott betűből. Ezután a huzalból összeállított hasonló nagyságú betűt felerősítem az applikációs táblára. Így a betű elemeire való bontását cselekvően is elvégezhetjük, hiszen a huzalbetűt szétszedhető módon alakítom ki, bármelyik eleme kiemelhető. Elemzés közben tehát az applikációs táblán külön rakhatjuk a betű részeit. (Pl. g betű

írásakor: .) Ez a mozzanat kü-

lönösen fontos abban az esetben, ha a betű már bonyolultabb; több alkotóelemből áll. Ezt a manipulációt később már a tanulókkal is elvégeztethetjük. A huzalbetű szétszedése közben megnevezhetjük a betű alkotóelemeit. Ezután az analízis tevékenység után az egyes elemek összetolása, egymás mellé illesztése következzék. Ezt a tanulók előtt végezzük vagy velük végeztetjük el, s az így kapott betűt (szintézis) elolvastatjuk velük. Ha szükséges, a huzalbetű segítségével az analízis-szintézis mozzanatait többször is elvégeztethetjük.

Adott elemekből a tanulók maguk is összeállíthatják az új betűt. Próbálgathatják, kereszhetik a már ismert elemek helyét az új betűben. Fejlődik alkotó fantáziájuk, kombinálhatnak munka közben. Ezen alkotó munka közben rájönnek, hogy az ismert dolog új-szerű összerendezése mindig egy új betűt ered-

* Kelemen László: A tanulók gondolkodása 6—10 éves korban. Tankönyvkiadó. Budapest.

ményez. Később már odáig merészkedhetünk, hogy a betűelemek halmazából maguk a tanulók válasszák ki és illessék össze a megfelelőket, hogy produktív munkával alkotassák meg az új betűt.

A huzalbetű segítségével lehetővé válik az elemzett, szintetizált, tehát a megismert betű vonalközbe helyezése is. Csak egy mozdulat, s a most megismert betűt az applikációs táblára felrajzolt vonalakra helyezhetjük. A betű egészét látják mozogni a tanulók, tehát az egészszet figyelik. Az egésznek a helyét határozzák meg. Az egész-rész viszony alapján a betű elemeket is beelátják a megfelelő vonalközökbe, s ennek a megbeszélésére különösebb gondot nem szükséges fordítani.

A huzalbetű elemeivel való manipulációk kialakítják a betű képzetét, ugyanakkor nem akadályozzák, sőt a tudatosítással elősegítik az alakítás folyamatosságát, s ezzel megkönnyítik a tanulók írásos tevékenységét.

A lány huzalból kialakított betűelemeket, huzalbetűket az 1. osztály végén, de a 2. osztályos betűcsoportonkénti gyakorláskor is felhasználhatjuk. Ismert dolog, hogy a gyerekek könnyebben észreveszik a különbséget, mint a hasonlóságot. Ezt a tulajdonságot figyelembe véve, a hasonlóság keresésére való ösztönzés a tanító gyakori feladata. Amikor az alakítási azonosságok tudatosítására pl. adott elemekből többféle betűt raknak össze a tanulók, vagy egy adott elemhez más elemek hozzáillesztésével betűket alkothatnak (u, ü, v, b), közben előtűnik a *hasonló elem* kiemeltté, megfoghatóvá válik. Mindez motiválja, lelkesebb munkára készíti őket. Megkönnyíti számukra a csoport tagjai közötti hasonlóságot felfedezni. Ugyanezt a műveletet a tipushibák javításakor is elvégezhetik. Felhívhatjuk ilyenkor a figyelmüket a különbségekre is (a táblára helytelenül felírt alakra ráhelyezem a hasonló nagyságú huzalbetűt, s ezzel megkönnyítem a hiba megkeresését). Mindezek azért is fontosak, mert a tudatos íráselemzésnek, javításnak is az elemeken kell alapulnia. Nem elég a betűformát (mint egészet) javítani, a betűelem alakításának javításával hamarabb elérjük a célunkat.

Mindezekre a manipulációkra a betűk írott alakjainak megtanításakor év elején még jobban, később viszont egyre kevesebbszer támaszkodjunk.

Litkei Katalin

Jászberény, Tanítóképző Intézet

A „DRÁGA KINCS AZ EGÉSZSÉG” CÍMŰ TÉMAKÖR TANÉV ELEJI ISMÉTLÉSE

A témakör tanév eleji ismétlése során a következő oktatási és nevelési feladatokat oldjuk meg:

1. Számonkérjük a 3. osztályban tanult legfontosabb egészségügyi ismereteket, ezeket rendszerezük és ismételtelen rögzítjük.
2. Ellenőrizzük az egészséges életmódra vonatkozó készségek szintjét. További készségek kialakításával alapozzuk meg a személyi higiénia nevelését.
3. Felmérjük a tanulók olvasási készségének szintjét.

A feldolgozás módszere elsősorban a beszélgetés. Vigyázzunk arra, hogy a hangsúly ne az események elmondásán legyen. Az olvasási variációk közül leggyakrabban a változó olvasást alkalmazzuk, ez nyújt legjobb lehetőséget a tanulók olvasási készség szintjének felmérésére. A tanulóktól előre megadott szempontok alapján önálló beszámolókat is kérünk. A bemutatás megkönnyíti az ismeretek felidézését, pl. bemutatjuk az előző évben szemléltetett plakátokat, képeket, mondják el, mire emlékezteti őket. A táblázat készítése megkönnyíti az ismeretek rendszerezését és rögzítését. Hasznosnak tartom a „Gábor beteg” című diafilm ismételt bemutatását, amely a gyakorlati feladatok megoldására mutat. (A film minden iskola birtokában van, a fogalmazás tanításához kiadott 4. sz. tekercs első egysége.)

Osztályomban kialakult és jól bevált eljárás a tanulók előzetes tájékoztatása. Előző héten közlöm a következő hét fontosabb feladatait a faliújságon, amelyet állandóan figyelemmel kísérnek. Így az időben kapott tájékoztatás alapján lehetőségük van önálló tapasztalatgyűjtésre. E témakör ismétlése előtt feltétlenül hasznosnak tartom a tanulók tájékoztatását. A legtöbb gyermek birtokában van a 3.-os olvasókönyv, mivel új tankönyv kerül kiadásra. Az új harmadikos könyv is hozzáférhető minden iskolában. A Szamárköhögés című olvasmány ismét szerepel az új kiadásban, otthoni feldolgozásra kiadhatjuk ezt az olvasmányt is. A tájékoztatást fogalmazhatjuk így: Szeptember 16-ig olvassátok el a következő olvasmányokat:

1. Kanyarójárvány
2. Kovács Bandi influenzáz
3. A tbc
4. Kórházban voltam
5. Gyógyszerek.

Nézzétek át a tavalyi füzetetekben az olvasmányokról készített feljegyzéseket! Olvassátok el az új harmadikos könyvből a Szamárköhögés című olvasmányt, írjátok le a tüneteit, a megelőzés és a gyógyítás módját! Aki beteg volt a vakációban, készüljön szóbeli beszámolóra! Mondja el betegségének tüneteit, számoljon be a gyógyulásáról!

Ilyen előkészítés után a következő vázlat alapján dolgozhatunk az órán:

1. A tanulók beszámolója a vakációban átélt betegségekről.